

Kitap Tanıtımı/Book Review: Refik Arıkan, Halim Demiryürek, H. 1246-M. 1831 ve H. 1254- M. 1839 Tarihli Nüfus Defterlerinde Söğüt, Babialı Kültür Yayıncılığı, İstanbul, 2019.

Ümit Yetik*

(ORCID ID: 0000-0001-7552-0682)

Makale Gönderim Tarihi

07.12.2019

Makale Kabul Tarihi

28.12.2019

“H. 1246-M. 1831 ve H. 1254- M. 1839 Tarihli Nüfus Defterlerinde Söğüt” isimli eser Doç. Dr. Refik Arıkan ve Doç. Dr. Halim Demiryürek tarafından yaklaşık iki yıl süren titiz bir inceleme sonunda hazırlanmıştır. 182 sayfadan oluşan çalışma, Babialı Kültür Yayıncılığı tarafından 2019 yılında basılmıştır.

Kitapta Osmanlı Devleti'nin kuruluşuna ev sahipliği yapan Söğüt'e ilişkin 1831 ve 1839 yıllarına ait iki nüfus defteri karşılaştırmalı olarak ele alınmış ve şehrin sosyo-ekonomik yapısı incelenmiştir. Nitekim çalışma şu anda Söğütte hayat sürdüren ailelerin günümüzden yaklaşık iki yüz yıl önceki köklerine ışık tutmaktadır. Ayrıca eser; Söğüt'ün idari yapısı, demografik yapısı ve o dönemde yaşayan insanların fiziki özellikleri hakkında bilinmeyen önemli bilgileri ihtiva etmektedir.

Çalışma, Başbakanlık Osmanlı Arşivinden alınan belgeler ışığında ve bilimsel etik kurallarına riayet edilerek sade ve akıcı bir üslupla hazırlanmıştır.

Çalışma, sunuş, giriş ve üç ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; *İdari Yapı, Demografik Yapı ve Fiziki Özellikler*'dir. Giriş bölümünde Söğüt'ün coğrafi konumu tanımlandıktan sonra bölgenin tarihi hakkında bilgiler verilmektedir. Aynı bölümde Söğüt'teki hakimiyet mücadeleleri, Söğüt ve çevresinin Osmanlı egemenliğine girişi, Osmanlı döneminde

---

* Doktora Öğrencisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD, u.yetik@hotmail.com.

geçirmiş olduğu süreç ve Milli Mücadele döneminde yaşanan hadiseler ile ilgili kısa notlar verilmiştir.

Eserin birinci ana başlığı “*İdari Yapı*”dır. Bu başlık altında 1861 tarihli nüfus defterinde şehrin en yüksek mülki amirinin Voyvoda Dergâh-ı Ali Kapıcıbaşlarından elhac İbrahim Ağa b. Elhac İsmail olduğu ifade edilmektedir. Devamında Voyvoda İbrahim Ağanın kaç yaşında olduğu, hangi mahallede oturduğu, aile efradı ve hizmetlerinde çalışan zevat hakkında bilgiler verilmektedir. Ayrıca bu bölümde mahalleler, yöneticiler ve imamlar tablo halinde belirtilmektedir.

Çalışmanın ikinci ana başlığı ise *Demografik Yapı*’dır. Ana başlık birden fazla alt başlığı içermektedir. Zikredilen alt başlıklar; *Aile İsimleri, Dini Unvan ve Lakaplar, Askerler, Doğumlar ve Ölümler, Nüfus Hareketliliği, Gayrimüslim Nüfusu ve Gayrimüslimlerin Ekonomik Durumu*’dur. Bölüme, Söğüt Kazasının merkezinde yaşayan Müslüman erkeklerin nüfusunun önceki yıllara oranla artışı belirtilerek başlanmıştır. Devamında ise 1831’den başlanarak 1839 yılına kadar mahalle isimleri ve Müslüman nüfusun yaş dağılımı tablo halinde verilmiştir. Tablo halinde gösterilen istatistiki veriler incelendiğinde Söğüt’ün oldukça genç bir nüfus profiline sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca alt başlıklarda aile isimleri, askere alınanların isimleri ve hangi mahalleye mensup oldukları, doğum ve ölüm verileri tablo halinde verilmiştir. Tabloda verilen aile isimlerine bakıldığında öncelikli olarak sülalenin önde gelen büyüklerinin adlarının kullanıldığı görülmektedir. Bunlar ayrıca saç, sakal ve renk bakımından sınıflandırılmıştır.

Diğer alt başlıklarda ise dini unvan ve lakaplar, nüfus hareketliliği ve sebepleri, gayrimüslim nüfusu ve ekonomik durumları hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

Eserin “*Fiziki Özellikler*” isimli son ana başlığı da birden fazla alt başlığı barındırmaktadır. Bunlar; *Boy Dağılımı, Sakal ve Bıyık Dağılımı, İsimler ve Meslekler* başlığıdır.

Osmanlı Devleti’nde yapılan 1831 tarihli ilk nüfus sayımı kişinin boyundan sakalına, bıyığından bedensel engeline varıncaya kadar pek çok veriyi içermesi bakımından son derece önemlidir. Nitekim eserde Söğüt halkının boy, sakal, bıyık gibi fiziki özellikleriyle ilgili ayrıntılı

bilgiler verilmektedir. Bu bilgiler genele ait özellikler olduğu için detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Ayrıca kişilere has hususiyetler de veri olarak işlenmiştir. Eserde boy dağılımı hakkında genel bilgiler verildikten sonra Söğüt mahallerinin boy dağılımını gösteren bir tablo kullanılmıştır. Nitekim tablo incelendiğinde Söğüt'te yaşayanların çoğunluğunun ortalama bir boya sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca tablo, 10 yıldan daha az süre içerisinde şehre ait iki farklı nüfus defterindeki bilgiler esas alınarak hazırlanmıştır. Bunun yanında incelen defterler arasındaki farklılıklar ile uzun, kısa ve orta tabirlerinin neye karşılık geldikleri ve yapılan tasnifin tam karşılıkları hakkında birtakım açıklamalar yapılmıştır.

Sakal ve Bıyık Dağılımı isimli alt başlıkta ise konu ile ilgili verilen birtakım bilgilerden sonra 1831 ve 1839 yılı Söğüt mahallerinin sakal dağılımı kategorilere ayrılarak tablo halinde verilmiştir. Eser incelendiğinde Söğüt'te sakal bırakmanın yaygın bir davranış olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle orta yaş ve sonrası erkeklerin sakal bırakmalarının son derece yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca başlığın sonunda ise 1831 ve 1839 yılı Söğüt mahallerinde yaşayanların bıyık dağılım tablosu verilmiştir.

İsimler başlığı altında ise Söğüt halkının en sık kullandığı isimlerin dağılım tablosu verilmiştir. Tablo incelendiğinde en yaygın isimlerin Mehmet, Ahmet, Mustafa olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca bölgede Hz Peygamber'in ailesinin ve ashabının isimleri oldukça yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Eserin son alt başlığı ise nüfus defterlerinde geçen mesleklerdir. Nitekim verilen tabloda 55 meslek grubu yer almaktadır.

Çalışmayı alanındaki diğer çalışmalardan farklı kılan nokta döneme ait nüfus defterlerinin bilimsel bir bakış açısıyla ve karşılaştırmalı olarak incelenmesidir. Eserde veriler objektif bir şekilde gözler önüne serilerek yorumlamalar zengin ve bilimsel etik kurallarına riayet edilerek yapılmıştır.